

Євгенія Король

Мотив «олімпійства» в романі Томаса Манна «Лотта у Ваймарі»

Розглядаючи тему «олімпійства», божественної відзнаки митця на матеріалі роману Т.Манна «Лотта у Ваймарі», автор даної статті мала на меті визначити ті аспекти образу Гете, створеного Т.Манном, які піднімають його до рівня концепту світової й — головне — німецької культури, що її долею в 30-х роках ХХ сторіччя стали занепад та духовна деградація. Примітно, що у відносно невеликій кількості робіт, присвячених роману Т.Манна «Лотта у Ваймарі» (інші твори письменника досліджуються набагато частіше), тема особистості його протагоніста посідає досить значне місце. Майже кожен учений, навіть обираючи темою свого дослідження інший аспект «Лотти...», так чи інакше звертається до образу Гете. Найцікавішими з доступних авторові цього тексту зарубіжних досліджень є роботи М.Фридгельма «Олюднення божественного» («Die Menschenwerdung des Göttlichen») та «Гете, Бог і жертва» («Goethe, Gott und Opfer»), у яких постать Гете розглядається крізь призму антично-християнських міфологічних ремінісценцій, аналізується співвідношення творчої та суто людської компоненти його образу, виявляється його автобіографічна складова та визначається роль іронії. Серед відповідних наукових робіт, що з'явилися на пострадянському просторі, слід відзначити праці А.В.Карельського та Є.В.Волощук. У статті «Досвід видобування квінтесенції “досконалого митця”». (Модерністський ракурс образу Гете в романі Т.Манна „Лотта у Ваймарі“») остання, зокрема, досліджує, як модерністська концепція Т.Манна відбивається у образі Гете, акцентуючи при цьому увагу передусім на протиставленні культури та життя, а також відзначаючи властиве письменникові модерністське прагнення гармонії й міфу. Своєю чергою, в даній статті береться за основу швидше моральний аспект образу Гете як людини і митця, що частково корелює із загальним напрямом дослідження А.В.Карельського. «Олімпійство» романного Гете розглядається тут у зв'язку з філософією Ф.Ніцше, що великою мірою вплинула на творчість Т.Манна.

Статтю написано в рамках науково-дослідної теми кафедри світової літератури і класичної філології Донецького національного університету «Метод, жанр, стиль та художня комунікація», а також дисертаційної роботи її автора «Поетика обранництва в німецькомовному „інтелектуальному романі“ першої половини ХХ сторіччя».

* * *

Особа Й.В.Гете з юних років цікавила Т.Манна. Інтерес молодого автора до постаті цього видатного письменника і мислителя XVIII-XIX сторіч пізніше спонукав його до написання таких праць, як «Гете як представник бюргерської доби», «Фантазія про Гете», «„Вертер“ Гете». Вже в цих роботах, які багато в чому підготували появу роману «Лотта у

Ваймарі», Т.Манн неодноразово застосовує до Гете характеристики, пов'язані з поняттям «божественності», «олімпійства», а в есе «Гете і Толстой» узагалі розвиває тему «божественності» (*Gott gleich*), ба навіть «богоподібності» (*göttlich*) «Юпітера з Ваймара»¹. Очевидно, що атрибут «божественний» у данному випадку стосується передусім поетичної геніальності Гете, котру Т.Манн визначав як даровану природою божественну якість². Тим не менше, у загальному контексті маннівської творчості характеристики «геніальний», «обраний», «божественний» докладаються не тільки і не тільки до творчості Гете. Як зауважує П. де Мендельсон, куди більше за обдарованість видатного митця Т.Манна захоплювала сама його особистість, а її креативну втаємниченість і неосаянність він уважав важливішою навіть за творчу спадщину поета³.

В романі «Лотта у Ваймарі» увага Т.Манна також спрямована насамперед на людську сутність «Юпітера з Ваймара». Художній задум автора роману — відтворити в площині літературного твору особистість Гете і проникнути в таємницю її величі — реалізується вже на композиційному рівні. Шарлотта Кестнер, яка колись стала прототипом вертерівської Лотти, приїздить до Ваймара з потаємним бажанням побачитися з поетом і другом своїх молодих років. У готелі Шарлотті доводиться спілкуватися з кількома людьми, що так чи інакше пов'язані з Гете. Це — доктор Рімер, колишній секретар поета, Адель Шопенгауер, яка знайомить Шарлотту з тонкошампанським світського життя Ваймара, і, нарешті, Август, син Гете. Кожен із них малює Лотті портрет статського радника, даючи йому не надто схвальні характеристики. Особиста зустріч Лотти зі своїм давнім знайомим теж не приносить їй нічого, крім розчарування: Гете поводить себе так стримано і прохолодно, що його гості здається, ніби він давно забув про неї й анітрохи не зворушений її візитом. Конфлікт розв'язується у сумному і водночас світлому фіналі. Заключна бесіда Лотти і Гете гармонізує уявлення Шарлотти про «Юпітера з Ваймара» — як людину і як письменника.

Особистість Гете повніше розкривається у сьомому розділі роману. Внутрішній монолог, яким розпочато цей розділ, збагачує фігуру головного героя новими, витонченішими відтінками, що їх оминали в своїх описах відвідувачі Лотти. Особливості композиції роману, поміж іншого, свідчать про наявність у образі Гете елементу «обранництва». Хоча Гете і не з'являється на перших сторінках роману, він, проте, від самого початку є головним об'єктом зображення. Думки самої Лотти та її візитерів знову і знову повертаються до нього; відтак поет виступає своєрідним центром ваймарського осередку. При цьому Гете яким він постає в сьомому розділі значно багатший за той образ, що його намагаються малювати співрозмовники Лотти, ба більше — незмірно вищий за ваймарських обивателів. На відміну від Рімера, який вічно скаржиться на те, що приречений знаходитись у тіні генія, патетичної й марнославної Аделі Шопенгауер чи млявого і безвольного Августа, фігура статського радника ніби оповита олімпійською величчю.

Хоча Г.Курцке і стверджує, що інтерес Т.Манна до Гете завжди перебував у опозиції до так званого потрійного сузір'я «Вагнер — Ніцше — Шопенгауер»⁴, у «божественності», «олімпійськості» образу Гете явно відлунує давніше захоплення Т.Манна філософією Ф.Ніцше. Можна

стверджувати, що фігура Гете в романі унаочнює комплекс ніцшеанських уявлень про надлюдину, адже, як відзначає С.С.Хоружий, щоб досягти цього найвищого рівня розвитку, індивідуум, на думку Ф.Ніцше, підлягає цілеспрямованій «аутотрансформації», «практиці себе»⁵. «Аутотрансформація», за Ф.Ніцше, зумовлена тим, що в людині «поєднані творіння і творець: у людині є матеріал, уламок, надмір, глина, багно, безглуздя, хаос; а водночас творець, скульптор, твердість молота, божественність глядача і сьомий день...»⁶. Гете в трактаті Т.Манна якраз і шукає такої трансформації: він перебуває в стані постійного руху, безперервно змінюється й оновлюється. З оновленням у романі пов'язана вельми показова тема «зради однодумців» (*Verrat an den Anhängern*)⁷: саме так Гете визначає власну схильність відвертатися від сталих прихильностей і пристрастей заради незвіданого, невипробуваного. Згідно з цим принципом поет міняє не тільки стиль своїх художніх творів, але й людей навколо себе. Обережне оточення поета вважає таке ставлення зрадою, для ж Гете «зради» є лише шаблями на шляху до досконалості. В цій «зрадливості» й проявляє себе творче начало «олімпійця». Воно базується на парадоксальному мисленні Гете, що обумовлює його здатність бачити за кожним явищем не один, а декілька смислів, уловлювати ці смисли і реагувати на них, не задовольняючись усталеними формами мислення. Не випадково в розмові між Шарлоттою і доктором Рімером останній, характеризуючи Гете, порівнює його з Протеєм — олімпійським божеством, котре вічно змінює свій вигляд і вислизає з рук тих, хто намагається його втримати⁸. Тим самим він мимоволі акцентує особливе становище Гете, який усім своїм життям і творчістю протистоїть обмеженому і статичному світосприйняттю ваймарських обивателів.

В основу даної опозиції покладено конфлікт митця і суспільства, надзвичайно поширений у німецькій літературі починаючи з епохи романтизму. А проте, в романі «Лотта у Ваймарі» цей конфлікт ускладнюється, так що перед читачем постає вже не тільки самотній поет, протиставлений обивателівській масі, але й людина, яка живе поміж людей і разом із людьми, — не тільки митець, який засуджує, але й людина, яку засуджують. При цьому догани на її адресу не завжди безпідставні. І доктор Рімер, і Адель Шопенгауер, і Август фон Гете отримують право судити про Гете з позиції звичайних смертних, що випадково опинилися на життєвому шляху митця-«божества». А.В.Карельський у цьому зв'язку пише, що в «Лотті у Ваймарі» проблема «геній і людство» трансформується в проблему «геній і людина». Виходячи із цього, ваймарці формулюють два пункти свого звинувачення проти Гете: «мистецьки утилітарне» ставлення до людської долі «як принцип його мистецтва», а також «холодна байдужість до людей»⁹.

А втім, звинувачення ваймарців мають, так би мовити, подвійне дно. З одного боку, в їхніх словах справді відчувається неприховане засудження утилітаризму, з яким письменник ставиться до життя людей довкола нього. Схильність Гете використовувати людські долі як сировину для мистецтва Рімер іронічно позначає словосполученням «*dichterisch umzuspringen*» (українською його можна приблизно перекласти як «поетично побавитись»). Німецьке дієслово «*umspringen*» означає «безцеремонно поводитись». Окрім того, корінь цієї лексеми

пов'язаний зі стрибками, які, своєю чергою, асоціюються з дитячими забавками (пор. «springen» — «стрибати, скакати»). У процитоване словосполучення тим самим привноситься конотація гри, розваги. Однак, «поетично бавлячись» долею людей довкола себе, перетворюючи її на «матеріал» для своїх творів, Гете завдає людям правдивих моральних страждань і розриває узвичаєні узи.

З іншого боку, говорячи про «поетичні забавки» Гете, Рімер у тому ж реченні називає їх «seine bürgerlich schwer zu rechtfertigende Art» (себто «його заледве виправданою з бюргерської точки зору манерою»), виказуючи цим власну культурну та світоглядну приналежність. Слово «bürgerlich», тісно пов'язане з концептами «буденності» та «філістерства» (укр. «бюргерський», «обивательський»), у даному контексті явно відсилає до романтичного протиставлення митця та обивателів. Сам Гете, звичайно, не є романтиком, однак схоже, що Т.Манн цією лексемою свідомо налякає читачеві на традиції доби романтизму. Тим самим він підкреслює статус свого героя як митця і творця: як такий Гете вищий за ваймарців, а якщо дивитися ширше, то і за співвітчизників. Він виправданий своїм «олімпійством» — своєю геніальністю, що дозволяє йому передавати загальнолюдське через приватне.

Складовою гетевської «вищості» є й притаманна поетові холодність естета, котра стає другим пунктом звинувачення проти нього. Той-таки Рімер характеризує «ваймарського старця» як людину, котрій невідоме поняття «любов»¹⁰. А проте, сам Т.Манн утримується від аж настільки однозначних характеристик «великого ваймарця». У статті «Гете як представник бюргерської доби» останній, навпаки, постає як поет, що з теплотою ставиться до людства і, за твердженням одного зі своїх сучасників, залишається людяним, не демонструючи особливої душевної м'якості¹¹. Таке кардинальне розходження в оцінках, своєю чергою, змушує підозрювати Рімера, Адель, та й увесь «бюргерський» Ваймар у тому, що вони, виходячи з власних, суто «бюргерських», настанов, помилково ототожнюють брак у Гете сентиментального співчуття із браком людяності. Тут напрошується паралель із трактатом Ф.Ніцше «По той бік добра і зла», в якому, зокрема, стверджується, що звичайне обивательське співчуття спрямоване саме на те, що «має бути сформоване, витесане, викуване, вирване, випалене, розжарене, рафіноване...»¹². Гете — персонаж «Лотти у Ваймарі» у цілковитій згоді із цією ідеєю Ніцше виступає противником такого-от «нормативного» співчуття, вважаючи, що воно тільки заважає розвитку особистості.

«Звичайним смертним», що оточують Гете, певна річ, непросто прийняти цю подвійну «інакшість» Гете, вони-бо мислять «бюргерськими», «земними» категоріями. А втім, рівною мірою в цьому «винна» і принципова амбівалентність особистості самого Гете-творця. Тому-то «бюргер» Рімер із невласливою йому загалом неупередженістю думки, говорячи про сутність мистецтва і маючи при цьому на увазі Гете як уособлення митця, доходить висновку, що «оскільки Бог є всім, то він є також і дияволом, тож, вочевидь, не можна наблизитися до божественного, не наближаючись водночас до диявольського»¹³. Ця думка перегукується з ніцшевською метафорою дерева, корені якого тим сильніше тягнуться «вниз, у землю, в морок, углибину — до зла», чим більше кро-

на прагне «вгору, до світла»¹⁴. Поступово сягаючи божественного «Олімпу», Гете демонструє такі риси характеру і таку поведінку, які звичайним ваймарцям видаються відразливими, ба навіть демонічними. Відтак холодність поета і його утилітарний підхід до життя власного оточення є нічим іншим, як зворотним боком його «божественної» величі. Саме тому особистість Гете розростається не тільки «вверх», до світлого і зрозумілого, але й «униз», до демонічних сил, що видаються звичайному обивателю чужими й моторошними.

В розумінні Т.Манна діалектична взаємодія «божественного» і «демонічного» взагалі властива митцеві. А проте, на відміну від Адріана Леверкюна, для якого демонічне поступово виходить на перший план, Гете здатний подолати цю спокусу і поставити «демонічну» половинку свого «я» на службу творчому началу. Переборення «демонізму» вдається Гете передусім завдяки «олімпійському» масштабу його особистості, здатної генерувати творчу енергію з будь-якого джерела. В «демонічних» проявах Гете також виправдовує його положення обранця і, що, либонь, іще важливіше, той запас духовності, котрим він наділений як мислитель.

Як і будь-який інший обранець, котрого відмічено знаком божественної переваги і котрий самовладно цю перевагу реалізує, Гете, незважаючи на суспільне визнання, все-таки залишається самотнім. Це стосується, зокрема, і його політичних переконань. Дія роману розгортається одразу після вигнання Наполеона на острів Св. Єлени, тож події часів війни ще живі у пам'яті ваймарців. Переказуючи Лотті епізоди з історії міста, Адель із невдоволенням говорить про те, що Гете, який, здавалося б, повинен був надихати своїх співвітчизників на боротьбу, навпаки, всіляко цій боротьбі опирався. Аби вірно зрозуміти даний епізод, необхідно враховувати, що Т.Манн значною мірою переносить у художній час роману сучасну йому історичну ситуацію, так що при уважному читанні з-під опису неначебто парадоксальної поведінки Гете проступають основні віхи німецької історії після 1933 року. За патріотизмом ваймарців прозорливий Гете вгадує ознаки національної замкненості (з урахуванням параболічного аспекту роману цей феномен отримує виключно негативні конотації). Сам поет у загальнолюдському плані відверто протиставлений Гітлеру і фашистському режиму. Так, у монолозі Гете є репліка, в якій явно відчувається натяк на фюрера: «...вони [німці. — Е.К.] довірливо схиляються перед будь-яким негідником, що, впиваючись, звертається до їхніх найнижчих інстинктів, укріплює їх у їхніх пороках і навчає розуміти національну своєрідність як обмеженість і брутальність...»¹⁵. Зрештою, можна говорити й про те, що вся франко-прусська війна теж осмислюється в романі не на буквально-історичному, а на філософсько-символічному рівні. Наполеон у розумінні Гете постає як руйнівник кордонів, людина, покликана об'єднати Європу, знищивши забобони національного характеру. Відтак зухвало, напрекір усім підтримуючи французів, Гете лише демонструє свою відкритість світові й негативне ставлення до проявів обмеженості у власних співвітчизників.

На відміну від більшості своїх сучасників, Гете не поспішає діяти згідно з історичними обставинами. В цьому сенсі поведінку головного героя маннівського роману можна співвіднести ще з одним ніцшеанським

принципом, який І.І.Євламп'єв, цитуючи німецького філософа, називає здатністю «забуватись», відчувати світ «неісторично»¹⁶. А проте, протистоячи плину історії, Гете в романі не зрікається історії як такої, більше того, з гіркою прорікає, що ті риси національного характеру, які на даному етапі видаються невинними і навіть схвальними, можуть призвести й неодмінно призведуть до тяжких наслідків у майбутньому. Ніби на протигагу до націоналістично налаштованого «бюргерства» Ваймара Гете ставить митцеві за обов'язок стримувати можливу трагедію гуманізмом, до якого сам він — як митець і як «олімпієць» — приходять завдяки правді та гармонії. У цьому пункті констатована вище здатність Гете мислити парадоксально, вловлюючи приховані, недосяжні для обивателів смисли, виливається у критику на адресу співвітчизників. Поет не може беззастережно прийняти патріотизм ваймарців, оскільки усвідомлює приховану в ньому загрозу агресивного націоналізму.

Як бачимо, на відміну від Ф.Ніцше, який навмисне відділяє надлюдину від звичайних людей, а тим самим — і від повсякденного життя, Т.Манн не відокремлює романного Гете від живої дійсності. Поет у зображенні Т.Манна — це не «божественна» людина, яка абстрагувалася від всього суспільного, земного, «низького», а обранець від царини духу, котрий усвідомлює свою відповідальність перед світом. Тут знаходить розвиток ідея Т.Манна про приховану спорідненість естетства і варварства, що пізніше знайде довершене втілення в романі «Доктор Фаустус». За Т.Манном, естет, який нехтує звичайними людьми і «земним» життям, зрікається тим самим і гуманістичних цінностей. Відмова від них, у свою чергу, означає повернення до варварства, яке в Т.Манна знову-таки асоціюється з фашизмом. Гете в романі «Лотта у Ваймарі» також не визнає відірваного від життя естетства. Навпаки, всупереч думці своїх співвітчизників, він не менше, ніж вони, опікується долею Німеччини, от тільки це його опікування виходить далеко за межі вузько-націоналістичних ваймарських стереотипів. У своєму співчутті (зовсім не бюргерському, а радше наближеному до безжального ніцшеанського) Гете здатен зазирнути на ціле сторіччя вперед і передбачити трагічні події в історії країни, зумовлені тими рисами національного характеру, які проявляються у ставленні ваймарців до переможеного Наполеона. Майже містична прозорливість теж надає романному образу Гете олімпійського забарвлення. Таким чином, мотив обранництва й «олімпійства» Гете в романі «Лотта у Ваймарі» кульмінує у протидії правди та гармонії тим силам темряви, що підштовхнули німецьку масову свідомість до підтримки мізантропічної нацистської ідеології у другій чверті ХХ сторіччя.

Примітки

¹ *Mann Th. Goethe und Tolstoi. Fragmente zum Problem der Humanität. // Mann Th. Schriften und Reden zur Literatur, Kunst und Philosophie: In 3 Bde. — Bd. 1. — Frankfurt am Main; Hamburg, 1968. — S. 136.*

² Див.: ebd.

³ *Див.: Mendelsohn Peter de. Nachbemerkungen des Herausgebers. // Mann Th. Gesammelte Werke: Lotte in Weimar. — Frankfurt am Main, 1982. — S. 410-411.*

⁴ *Kurzke H. Lotte in Weimar. // Kurzke H. Thomas Mann. Epoche — Werk — Wirkung. — München, 1997. — S. 259.*

- ⁵ *Хоружий С.С.* Ницше и Соловьёв в кризисе европейского человека. // Вопросы философии. — 2002. — №2. — С. 60.
- ⁶ *Ницше Ф.* По той бік добра і зла. // *Ницше Ф.* По той бік добра і зла. Генеалогія моралі. — Львів, 2002. — С. 119.
- ⁷ *Mann Th.* Lotte in Weimar. — S. 284.
- ⁸ Див.: ebd. — S. 85-86.
- ⁹ *Карельский А.В.* Долг гуманности. (Романы о художниках Томаса Манна и Германа Броха). // *Карельский А.В.* От героя к человеку: Два века западноевропейской литературы. — М., 1990. — С. 330.
- ¹⁰ *Mann Th.* Lotte in Weimar. — S. 79-80.
- ¹¹ Див.: *Mann Th.* Goethe als Repräsentant des bürgerlichen Zeitalters. // *Mann Th.* Schriften und Reden zur Literatur, Kunst und Philosophie: In 3 Bde. — Bd.2. — Frankfurt am Main; Hamburg, 1968. — S. 78.
- ¹² *Ницше Ф.* По той бік добра і зла. — С. 346.
- ¹³ *Mann Th.* Lotte in Weimar. — S. 79-80
- ¹⁴ *Ницше Ф.* Так казав Заратустра. // *Ницше Ф.* Так казав Заратустра. Жадання влади. — К., 1993. — С. 41.
- ¹⁵ *Mann Th.* Lotte in Weimar. — S. 299.
- ¹⁶ *Евлампов И.И.* Достоевский и Ницше на пути к новой метафизике человека. // Вопросы философии. — 2002. — №2. — С. 109-110.

м. Донецьк

Анотація

Євгенія Король. *Мотив «олімпійства» в романі Т.Манна «Лотта у Ваймарі»*

В статті розглядається мотив «олімпійства» головного героя роману, Й.В.Гете. Встановлюється, що феномен «олімпійства» стосується не лише поетичної геніальності Гете, але й феномену його особистості. Гете як творець здатен до постійного оновлення і має парадоксальне мислення, яке дозволяє йому бачити світ багатомірним. Через це він підноситься над ваймарськими філістерами не тільки в плані поетичної творчості, але й у політичному сенсі. Відзначаються паралелі образу протагоніста з ніцшеанською «надлюдиною», на відміну від якої головний герой роману Т.Манна відчуває відповідальність за націю та пересічну людину. Така різниця і формує філософський рівень твору: конструктивність і гармонія Гете-олімпійця протиставляються руйнівним ідеям фашизму, які у ХХ столітті заволоділи масовою німецькою свідомістю.

Ключові слова: мотив, олімпієць, митець, бюргер, надлюдина, фашизм, відповідальність митця.

Аннотация

Евгения Король. *Мотив «олимпийства» в романе Т.Манна «Лотта в Веймаре»*

В статье рассматривается мотив «олимпийства» главного героя романа, И.В.Гёте. Устанавливается, что «олимпийство» распространяется не только на поэтическую гениальность Гёте, но и на феномен его личности. Гёте как творец способен к постоянному обновлению и обладает парадоксальным мышлением, которое позволяет ему видеть мир многомерным. В силу этого он возвышается над веймарскими филистерами не только в плане поэтического творчества, но и в политическом отношении. Отмечаются параллели между образом протагониста и ницшеанским

«сверхчеловеком», в отличие от которого главный герой романа ощущает свою ответственность за нацию и простого человека. Данное различие формирует философский уровень произведения: конструктивность и гармония Гёте-олимпийца противопоставляются разрушительным идеям фашизма, завладевшим в XX веке массовым немецким сознанием.

Ключевые слова: мотив, олимпиец, художник, бюргер, сверхчеловек, фашизм, ответственность художника.

Summary

Yevgeniya Korol. *The Phenomenon of the «Olympian» in Th. Mann's novel «Lotte in Weimar»*

This article centers upon the Olympic traits of Goethe, the protagonist of Th. Mann's novel «Lotte in Weimar». It is stated that being an Olympian presupposes both Goethe's poetic genius and the phenomenon of his personality. Goethe possesses an aptitude for permanent self-renewal and paradoxical thinking, which constitutes his multi-dimensional picture of the world. Because of that Goethe excels Weimar Philistines not only in his poetic work but also in political terms. The author of the essay marks out some parallels between Goethe as a literary character and Nietzsche's concept of Superman as well as the fact that the protagonist of Th. Mann's novel, contrary to Nietzsche's Superman, feels responsibility for his nation and the ordinary people. This difference makes up the philosophical dimension of the novel. Constructive attitude towards life and harmony characteristic of Goethe as an Olympian is thus opposed to the destructive ideas of fascism, which took over the mass consciousness of the Germans in the 20th century.

Key words: motif, Olympian, artist, Superman, fascism, artist's responsibility.

Zusammenfassung

Jewgenija Korol. *Das Motiv des «Olympischen» im Roman von Th. Mann «Lotte in Weimar»*

Dieser Artikel untersucht das Motiv des «Olympischen» in der Gestalt von J. W. von Goethe, der Hauptfigur des Romans «Lotte in Weimar». Es wird festgestellt, dass dieser Begriff sich nicht nur auf Goethes Genialität, sondern auch auf das Phänomen seiner Persönlichkeit bezieht. Goethe als Schöpfer ist fortwährender Erneuerung fähig, er verfügt über paradoxe Denkweise, die ihm erlaubt, die Welt vieldimensional zu sehen, und kraft deren er sich nicht nur im Bereich der dichterischen Schöpfung, sondern auch auf dem politischen Gebiet über die Weimarer Philister erhebt. Hier sind auch die Parallelen zu Nietzsches Übermensch verfolgt, im Unterschied zu dem die Hauptfigur von Th. Mann Verantwortung für Nation und einen durchschnittlichen Menschen empfindet. Diese Verschiedenheit konstituiert die philosophische Ebene des Mann'schen Romans: Konstruktivität und Harmonie, die Goethe als Olympier eigen sind, werden den zerstörerischen Ideen des Faschismus gegenübergestellt, denen sich das deutsche Massenbewusstsein im 20. Jahrhundert unterwarf.

Schlüsselwörter: Motiv, Olympier, Künstler, Bürger, Übermensch, Faschismus, Verantwortung des Künstlers.

